

УДК 327.8:070.16(477)

Ірина Юрчук

BREXIT: НОВА РЕАЛЬНІСТЬ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

Стаття присвячена проблемі Брекзита, яка раніше сприймалася як внутрішня справа Британії. Зараз Брекзит став символом глибокого шоку для всієї Європи. Деякі спостерігачі розглядають це як демонтаж спільного європейського будинку; інші розглядають це як сигнал для швидкої та тіснішої інтеграції відповідно до ідеї Європи зі змінною швидкістю. Здається, найважливішим питанням є не кількість «швидкостей», а загальний настрій людей, які не бачать свого майбутнього. Вони не вірять у це і готові повернутися в минуле. Поки ЄС не контактує з громадянами, правила та результати роботи Брюсселя залишаються закритими, національні парламенти не включаються до прийняття рішень, дуже важко передбачити покращення політичного клімату в Європейському Союзі.

Ключові слова: Брекзит, Європейський Союз, глобальна криза, національні інтереси, суверенна держава, євробюрократія, концепція двох швидкостей.

Постановка проблеми. Референдум стосовно подальшого перебування Об'єднаного Королівства у складі Європейського Союзу продемонстрував готовність Британії відмовитись від членства в ЄС. Водночас Брекзит поставив під сумнів концептуальну цінність ідеї європейської інтеграції. Сумніви такого роду поширились на велику кількість країн-членів Євросоюзу. Сам по собі Брекзит став переконливим свідченням глибокої соціальнополітичної та економічної кризи, яка в останні роки охопила практично всі сфери життєдіяльності Євросоюзу. Адже Брекзит уявляє собою найбільш значущу антиінтеграційну подію у політичній історії Європейського Союзу, і він може дати поштовх дезінтеграційним процесам в межах ЄС.

Стан дослідження. Оцінити роль Європейського Союзу (ЄС) як наукового співробітника в успіху Великобританії як світового лідера в галузі досліджень та кількісно оцінити вплив, який може мати Брекзит. Під час триваючих дискусій щодо референдуму ЄС велика увага приділялася перспективі виходу Великої Британії з Союзу та наслідкам такого розвитку подій. Менше часу було приділено обговоренню іншого потенційного результату - рішення "залишитися" в ЄС. Дійсно, угода на саміті Європейської ради у лютому 2016 року означає, що голосування за Решту, очевидно, не означатиме повернення статусу.

Виклад основного матеріалу. Нещодавно на просторах інтернету з'явився неологізм з англійської мови, який швидко увійшов в українську мовну практику. Два слова Britain і exit злилися воедино, позначивши вихід Великобританії з Євросоюзу. Слово стало справою 23 червня 2016 року, коли був проведений британський національний референдум з питання: «піти чи залишитися»? За вихід з Євросоюзу проголосували 51,9% громадян, проти - 48,1% при рівній явці в 72% загального числа виборців.

Якби Брекзита не сталося, його, напевно, варто було б придумати. Інакше Євросоюз продовжив би вперто рухатись до давно наміченої мети - не тільки економічної, але й політичної інтеграції, створивши держави федеративного типу. Ця мета, зафіксована в установчих документах ЄС, передбачає перехід від міждержавної організації, якою Євросоюз є нині, до повноцінної держави, в якій будуть формуватись всі відповідні цьому високому статусу інститути. Це всеєвропейське обрання загального президента, створення єдиних міністерств за ключовими напрямками

державного управління, введення єдиної в'їзної візи, формування власних сил оборони і внутрішнього порядку тощо.

В останнє десятиліття, за даними різних соціологічних служб, число прихильників цього проекту стало зменшуватися. Все більше число європейців перестали довіряти керівництву ЄС. Дослідження, що проводяться «Євробарометром» на замовлення Європейської комісії, ретельно відстежують зміни рівня довіри / недовіри громадян як до свого національного правління, так і до Союзу в цілому. Так, навесні 2013 року в умовах розпочатого виходу зі світової фінансово-економічної кризи (2008-2009 рр.) рівень довіри громадян до політичних інститутів Євросоюзу склав 31% проти 41% навесні 2011 року і 47% навесні 2009 р [1].

Колишній голова Європейської комісії Жозе Мануель Баррозу пояснив тоді ситуацію так: «В момент, коли багато європейців стикаються з безробіттям, невизначеністю і посилюється нерівність, виникає щось на зразок «втоми від Європи», на яку накладається нерозуміння. Хто що робить, хто що вирішує, хто ким і чим керує? І в якому напрямку ми рухаємося?».

При цьому, в цілому здавалося, що ситуація знаходиться під контролем. Явних загроз (наприклад, таких, як катастрофічний вплив мігрантів і біженців, збільшення числа терористичних актів, посилення «валізних настроїв» Британії) ніхто всерйоз не очікував і до них не готувався. А через 3 роки трапився Брекзйт. Нова реальність, в яку самим організаторам референдуму важко вірилося, приголомшила не лише половину британців, а й сусідів-європейців, а також північноамериканських партнерів і значну частину світової спільноти.

ЗМІ лякали похмурими заголовками і прогнозами: «трагедія», «землетрус», «катаклізм», «самогубство» тощо. З одного боку, це було схоже на правду, з іншого - вірити в це не хотілося. Адже країна, яка щороку приносила до бюджету Союзу 11,3 млрд євро, йшла геть. Першою жертвою референдуму вже на наступний після голосування день став британський фунт. Він впав по відношенню і до долара, і до євро на 15%, ставши еквівалентом 1,27 американського долара. Такого падіння з ним не траплялось з 1985 р. Другою жертвою став лідер консерваторів і прем'єр-міністр Сполученого Королівства Девід Кемерон, що перехопив у правої Партії незалежності Сполученого Королівства (United Kingdom Independence Party - UKIP) вимогу виходу Британії з Євросоюзу. Обіцянка Кемерона провести в разі перемоги на парламентських виборах 2015 р загальнонаціональний референдум стало козирною електоральною картою торі, що сприяє зміцненню лав партії. Здобувши перемогу, прем'єр-міністр чесно виконав обіцянку, хоча сам йти з Європи не збирався і голосував проти Брекзіта. Його розрахунок був на те, що британці, при всьому своєму фрондерстві, на такий крок, як вихід з ЄС, не зважаться. А вони зважилися. Це за правилами британського політичного етикету вартувало Камерону добровільної відставки, що включає втрату крісла прем'єра, посади лідера партії і перспектив політичної кар'єри [2].

Прем'єра-невдахи змінила Тереза Мей, яка була до того міністром внутрішніх справ і в симпатіях до Брекзіту не помічена. Це не завадило їй присягнути на вірність вибору більшості і вимовити фразу, яка з часом стала «мемом»: «Brexit means Brexit», що у вільному перекладі означає: «Йти, то йти». Засукавши рукава, Тереза Мей активно взялася за важку і брудну роботу - підготовку «шлюбнорозлучного процесу» з Євросоюзом.

Третє місце в списку постраждалих від Брекзіта може сміло займати економіка Великобританії. За розрахунками экс-міністра фінансів Джорджа Осборна, зробленими незадовго до референдуму, «розлучення» з ЄС обійдеться Британії приблизно в 30 млрд фунтів стерлінгів. Для покриття цих витрат держава буде змушена підвищити податки і

скоротити соціальні виплати. На думку Осборна, в перспективі до 2020 р. Брекзїт може призвести до зниження внутрішнього валового продукту на 3-9,5%, спричинити подальше падіння курсу національної валюти, крах лондонської біржі, втечу іноземних інвесторів, зниження експорту на 10-16% і зростання числа безробітних більш ніж на 0,5 млн чол [3].

Очевидно, що далеко не всі похмурі прогнози збудуться, однак до кінця грудня 2016 р. фунт по відношенню до долара впав вже на 18% ¹. До речі, ситуація щодо процедури Брекзїта довго залишалася невизначеною. Як повідомляли британські ЗМІ, навіть королева Єлизавета II була тривалий час в невіданні щодо формату і термінів виходу країни з Союзу. Через невиразну політику нового прем'єр-міністра ставлення європейців до Брекзїту ставало більш жорстким. В зв'язку з цим північноірландська *Belfast Telegraph* звертала увагу на те, що у Британії не залишилося жодного твердого союзника серед 27 країн - членів ЄС. Навіть Данія, сама будучи євроскептиком, не збиралася йти на поступки Лондону в процесі «розлучення».

Сьогодні, за підрахунками колишнього посла Британії при ЄС сера Айвена Роджерса, ціна відходу з Європи може підскочити до 60 млрд євро, а сам процес здатний тривати не менше 10 років. Так складалася концепція Брекзїта: потрібно було покінчити з практикою закачування в бюджет ЄС великих грошей, підпорядкування неефективного управління Брюсселя, всупереч власним національним інтересам. Простота і прагматика концепції не могли не привернути симпатій тих багаточисельних груп виборців, яким вихід з економічної кризи дійсно дався ціною тугого затягування поясів [4].

Уряд опублікував Білу книгу про вихід Великої Британії та нове партнерство з Європейським Союзом. Це дає Парламенту та країні всебічне бачення того, чого Британія прагне досягти. Біла книга спирається на 12 переговорних цілей, визначених Прем'єр-міністром. Вона викладає серйозне та амбітне бачення нового партнерства між Великобританією та ЄС, яке є позитивним та конструктивним, партнерства, яке буде корисним для Великобританії та корисним для решти Європи.

Департамент виходу з Європейського Союзу (DExEU) тісно співпрацює з Міністерством внутрішніх справ та іншими урядовими відомствами для визначення та розробки варіантів формування майбутньої британської імміграційної системи, включаючи розгляд найкращого способу контролю кількості людей, які приїжджають до Великобританії після її виходу з ЄС. На кожному кроці цих переговорів Британія буде працювати над тим, щоб забезпечити захист прав та статусу громадян ЄС у Великобританії та громадян Великобританії в ЄС [5].

Британія залишиться відкритою та толерантною країною, яка визнає цінний внесок мігрантів у їхнє суспільство. Однак повідомлення від громадськості до та під час кампанії референдуму було зрозуміле: вихід із ЄС повинен означати контроль над кількістю людей, які приїжджають до Великобританії з Європи. Уряд хоче, щоб чиста міграція до Великобританії знизилася до стійкого рівня.

Британія не буде терпіти злочини на ґрунті ненависті чи будь-які напади на людей у країні через їх етнічне походження. Британці є гордим багатоконфесійним, багатоетнічним суспільством і буде залишатися таким. Уряд зобов'язаний боротися зі злочинами на ґрунті ненависті, тому було опубліковано План дій щодо злочинів на ґрунті ненависті, який зосереджується на зменшенні злочинів, збільшенні звітності та покращенні підтримки жертв. Також запустили нову схему фінансування для захисту місць культу [6].

Вихід із ЄС пропонує британцям можливість створити нову для себе роль у світі: домовлятися про власні торговельні угоди та бути позитивною та потужною

силою вільної торгівлі. Великобританія завжди була провідним голосом для вільної торгівлі в ЄС та в усьому світі. Поза межами ЄС Британія матиме повну свободу аби дотримуватися цього підходу та домагатися більш відкритої, глобальної торгівлі, підтримуваної сильними глобальними інститутами, такими як СОТ. Єдиний ринок працює, розглядаючи країни-члени ЄС як єдину економічну сферу. Це означає, що підприємства можуть торгувати товарами по всьому ЄС, не сплачуючи тарифи. Єдиний ринок послуг прагне усунути бар'єри для підприємств, які хочуть торгувати через кордон, або створити компанію в іншій країні.

Британія хоче сміливої та амбітної угоди про вільну торгівлю з ЄС. Це дасть можливість ведення безперервної торгівлі товарами та послугами та забезпечить свободу компаній у Великобританії торгувати та працювати на європейських ринках. Британія також має намір залишити Спільну комерційну політику, щоб проводити власну незалежну торгову політику, забезпечуючи торгові угоди з новими партнерами. Прем'єр-міністр створив для цього Департамент міжнародної торгівлі. Прагнуть погодити нову митну угоду з ЄС, щоб торгівля з ЄС була максимально безперервною між Північною Ірландією та Республікою Ірландія.

У березні 2017 року було внесено законопроект Європейського Союзу (Повідомлення про відкликання), який був необхідний для реалізації результату референдуму та дотримання рішення Верховного Суду. Він був прийнятий Парламентом і наданий Королівської згоди в березні. Закон про Європейські Спільноти буде скасований в той день, коли Британія вийде з ЄС - це означає, що повноваження закону ЄС у Великобританії закінчатся. Британці перетворять частину діючого законодавства ЄС у внутрішнє законодавство, і тоді Парламент буде вносити зміни, скасовувати та вдосконалювати будь-який закон, який він обере [7].

Висновки. Підсумовуючи все вищесказане, держави-члени ЄС зберігали б значний контроль над переговорами про вихід, незважаючи на те, що Комісія несе відповідальність за їх проведення. Право Європейського парламенту не давати свою згоду на прийняття угоди про відкликання надало б значного впливу. Одним з найважливіших аспектів переговорів про вихід є визначення набутих прав на два мільйони або більше громадян Великобританії, які проживають в інших державах-членах, і в рівній мірі громадян ЄС, які проживають у Великобританії. Це було б складним і грізним завданням. Цілком імовірно, що угода про майбутні стосунки Великобританії з ЄС буде узгоджена одночасно з угодою про вихід. В інтересах усіх сторін було б тісно координувати переговори. Наразі, держави-члени зберігають значний контроль над переговорами щодо майбутніх відносин.

1. Public opinion in the European Union. First results. May 2013. European Commission. Standard. Eurobarometer. no. 79. spring 2013. p. 9. URL: http://ec.europa.eu/public_opinion/index.eu.htm

2. Посол Великобритании в ЕС досрочно подал в отставку. Российская газета. 03.01.2017. URL: <https://rg.ru/2017/01/03/posol-velikobritanii-v-es-dosrochno-podal-v-otstavku.html>

3. Traynor I. crisis for Europe as trust hits record low. The Guardian. 24.04.2013. URL: <https://www.the-guardian.com/world/2013/apr/24/trust-eu-falls-record-low>

4. Остальский А. Британия выходит из себя. Новое время. № 43 □ 44(430). 26.12.2016. URL: <http://newtimes.ru/stati/temyi/britaniya-vyixodit-iz-sebya.html>

5. Андреева Т. Брекзит: причины и последствия. URL: <http://polit.ru/article/2016/06/25/brexit2/>. <http://polit.ru/article/2016/06/25/brexit2/>

6. Jensen M.D., Snaith H. When politics prevails: the political economy of a Brexit. Journal of European Public Policy. 29.04.2016. URL:<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13501763.2016.1174531>. (request date: 17.12.2017).

7. Брейтуэйт Р. Как Британия и ЕС готовятся к настоящему Brexit, РБК. № 170(2426). 15.09.2016. URL: <http://www.rbc.ru/newspaper/2016/09/16/57da85909a7947a71b59e65a>

References

1. Public opinion in the European Union. First results. May 2013. European Commission. Standard. Eurobarometer. no. 79. spring 2013. p. 9. URL: http://ec.europa.eu/public_opinion/index.eu.htm

2. Posol Velikobritanii v ES dosrochno podal v otstavku. Rossijskaya gazeta. 03.01.2017. URL: <https://rg.ru/2017/01/03/posol-velikobritanii-v-es-dosrochno-podal-v-otstavku.html>

3. Traynor I. crisis for Europe as trust hits record low. The Guardian. 24.04.2013. URL: <https://www.the-guardian.com/world/2013/apr/24/trust-eu-falls-record-low>

4. Ostal'skij A. Britaniya vyhodit iz sebya. Novoe vremya. № 43 □ 44(430). 26.12.2016. URL: <http://newtimes.ru/stati/temyi/britaniya-vyixodit-iz-sebya.html>

5. Andreeva T. Brekzit: prichiny i posledstviya. URL:<http://polit.ru/article/2016/06/25/brexit2/>. <http://polit.ru/article/2016/06/25/brexit2/>

6. Jensen M.D., Snaith H. When politics prevails: the political economy of a Brexit. Journal of European Public Policy. 29.04.2016. URL:<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13501763.2016.1174531>. (request date: 17.12.2017).

7 Brejtuejt R. Kak Britaniya i ES gotovyatsya k nastoyashchemu Brexit. РБК. № 170(2426). 15.09.2016. URL: <http://www.rbc.ru/newspaper/2016/09/16/57da85909a7947a71b59e65a>

Yurchuk Iryna. Brexit: the new reality of the United Kingdom

The article is devoted to the problem of Brexit, which was previously perceived as an internal affair of Britain. Now Brexit has become a symbol of deep shock for the whole of Europe. Some observers see this as the dismantling of a common European home; others see it as a signal for faster and closer integration in line with the idea of a variable-speed Europe. The most important issue is not the number of "speeds", but the general mood of people who do not see their future. They do not believe in this and they are ready to return to the past. Until the EU is in contact with citizens, the rules and results of Brussels' work remain closed, national parliaments are not involved in decision-making, and it is very difficult to predict an improvement in the political climate in the European Union.

Key words: Brexit, European Union, global crisis, national interests, sovereign state, Eurobureaucracy, concept of two speeds.